

SPREUKEN

Geld deel 2

Geld verdienen door eerlijk en ijverig
te werken

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/spreuken/geld-deel-2

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Begeerte, geld en ware zekerheid	3 min	4
2	Geld verdienen zonder gerechtigheid te verliezen	3 min	5
3	Arbeid als opdracht sinds de zondeval	3 min	7
4	Consumptie vraagt om arbeid	1 min	9
5	Een rechtvaardige ruil van arbeid en goederen	3 min	9
6	Rijkdom door werk en verstandige investering	3 min	11
7	Arbeid levert meer op dan gepraat	1 min	12
8	Hebzucht en omkoping schaden het gezin	3 min	13
9	IJverige plannen tegenover haastwerk	3 min	15
10	Genotzucht, armoede en productiviteit	2 min	16
11	Werken om te kunnen geven	2 min	18
12	Werken als praktische naastenliefde	2 min	19
13	Rijkdom als middel om anderen te dienen	2 min	20
14	Rijk worden door rente en uitbuiting	4 min	21

15	Snel rijk willen worden schaadt integriteit	2 min	23
16	Welvaart en verantwoordelijkheid voor vrije tijd	2 min	24
17	Pensioen en blijven werken voor God	4 min	25
18	De luiaard tegenover de vlijtige	2 min	27
19	De verleiding van voortdurend amusement	3 min	28
20	De luiaard verlangt maar werkt niet	2 min	29
21	Lui werk laat alles vervallen	3 min	30
22	Niet werken door ongemak en slaapzucht	2 min	31
23	De uitvluchten van de luiaard	2 min	33
24	Humoristische beelden van luiheid	2 min	34
25	De mens is gemaakt om te werken	2 min	35
	Om verder te lezen		36

1

Begeerte, geld en ware zekerheid

De vorige keer keken we in onze studie van Spreuken naar het onderwerp geld. De bredere categorie waar we eigenlijk naar kijken, zijn de valstrikken van de wereld. Het punt waar we nu naar kijken, is de begeerte van de ogen. Dat is die natuurlijke neiging om dingen te verwerven — niet de neiging om dingen te onderzoeken, maar om ze te verwerven — het verlangen om dingen te verkrijgen. Ze spreken niet noodzakelijk ons vlees aan, in de zin dat ze geen lichamelijke behoefte bevredigen, maar ze trekken onze ogen aan. Er is status aan verbonden. Ze zijn zichtbaar aantrekkelijk, zoals een aantrekkelijk huis, een auto, voorwerpen, meubels of wat dan ook. Vaak is iets natuurlijk niet veel comfortabeler dan iets wat minder aantrekkelijk zou kunnen zijn, maar het ligt in onze aard om dingen te waarderen. We hebben gevoel voor schoonheid en daardoor voelen we ons tot dingen aangetrokken.

Het probleem is natuurlijk dat we, net als bij de begeerte van het vlees, natuurlijke en rechtmatige aantrekkingskrachten of verlangens hebben. Maar die moeten worden beheerst door de hogere beginselen van God en Gods Woord, zodat we ons niet zomaar door onze verlangens laten beheersen. Hetzelfde geldt voor de begeerten van de ogen. Soms verwerven we zoveel als we kunnen en verlangen we naar meer, omdat we zien dat iemand anders meer heeft dan wij. En iets wat die ander heeft, is misschien iets wat wij ook graag zouden willen hebben. Dit verlangen om gewoon meer spullen te hebben, alleen maar om te weten dat we ze hebben, is iets waarvoor we moeten oppassen.

We kunnen vast komen te zitten in deze kringloop waarin we altijd maar meer en meer en meer willen hebben. We denken dat we zekerheid zouden hebben als we maar iets meer hadden. Als we iets meer hadden, zouden we tevreden zijn. Dus vergaren we nog wat meer, en dan ontdekken we dat iemand anders nog steeds iets meer heeft wat wij ook wel graag zouden willen hebben. Daar zouden we nog steeds meer van willen hebben. Het wordt werkelijk een eindeloze kringloop van ontevredenheid.

De houdingen tegenover geld waar we de vorige keer naar keken, waren dat mensen geneigd zijn hun zekerheid in geld te stellen als ze geld hebben. Salomo zei:

Het bezit van een rijke is zijn sterke stad, als een hoge muur, in zijn verbeelding.

SPREUKEN 18:11

Dat wil zeggen dat zijn rijkdom in zijn eigen ogen zijn verdediging is, zijn buffer tegen rampspoed. Zo zouden wij bijna allemaal van nature denken. Toch hebben we een aantal spreuken gelezen die duidelijk maken hoe onvoorspelbaar geld is en hoe weinig het werkelijk als echte zekerheid dient. Er kunnen namelijk onverwachte en onvoorspelbare veranderingen en omkeringen plaatsvinden in de economie en in onze eigen omstandigheden. Daarom is geld voor ons een onbetrouwbare bron van zekerheid.

Vervolgens zagen we dat Salomo veel dingen noemde die volgens hem belangrijker zijn dan geld en begerenswaardiger zijn dan geld: vrede in huis, liefde in relaties, een zuiver geweten en het bewaren van je integriteit. Deze dingen zijn belangrijker dan geld. Dat zijn de dingen waar we de vorige keer naar keken.

2

Geld verdienen zonder gerechtigheid te verliezen

Nu wil ik kijken naar de spreuken die spreken over het algemene onderwerp van geld verkrijgen. Geldbeheer heeft twee aspecten. Het ene is geld verkrijgen en het andere is geld uitgeven. Salomo heeft over beide iets te zeggen, maar wij willen spreken over geld verdienen, over hoe je aan geld komt.

In hoofdstuk 11, vers 4, wil ik beginnen met dit fundamentele inzicht. Er zijn enkele verzen die een grondbeginsel vastleggen dat altijd op de achtergrond werkzaam moet zijn wanneer we nadenken over het onderwerp geld verdienen. In hoofdstuk 11, vers 4, staat:

**Bezit baat niet op de dag van de verbolgenheid, maar
gerechtigheid redt van de dood.**

SPREUKEN 11:4

Opnieuw is het idee dat er grenzen zijn aan wat geld voor je kan doen. Als je denkt dat het je zekerheid zal bieden, vooral tegen Gods toorn en tegen het oordeel, dan is het duidelijk dat dit onmogelijk zo kan zijn. Alleen gerechtigheid zal je verlossen van Gods toorn. Een volk wordt ten aanzien van Gods zegen of Gods vervloeking niet veiliger doordat het meer geld heeft. Het wordt veiliger doordat het meer gerechtigheid heeft.

Ook staat er in hoofdstuk 11, vers 28:

**Wie op zijn rijkdom vertrouwt, die zal ten val komen, maar de
rechtvaardigen zullen groeien als loof.**

SPREUKEN 11:28

Opnieuw is daar de tegenstelling tussen rijkdom en gerechtigheid. Als het gaat om geld verwerven, moet onze prioriteit zijn dat we daarbij geen afbreuk doen aan gerechtigheid.

Er is iets begerenswaardigs aan het hebben van geld. Geld is nuttig. Geld is noodzakelijk. Voor de dingen die wij nodig hebben om te overleven, en om onze kinderen en onze gezinnen te helpen overleven, is geld nodig. Daarom moeten mensen belangstelling hebben voor geld. Maar sommige mensen hebben te veel belangstelling voor geld, zoveel zelfs dat ze afbreuk zullen doen aan hun integriteit en hun gerechtigheid om aan geld te komen.

Als je hoopt geld te verkrijgen, zorg er dan voor dat je beseft dat gerechtigheid voor jou waardevoller zal zijn dan geld en dat je geen afbreuk doet aan je gerechtigheid. Dat is vaak mogelijk. Je kunt vaak meer geld verdienen als je je niet al te druk maakt over het

doen van wat juist is. Als je bereid bent bepaalde compromissen te sluiten en een beetje vals te spelen, kun je sneller meer geld verdienen. Dat is het fundamentele inzicht dat we moeten hebben.

Dat staat ook in hoofdstuk 22, vers 2. Spreuken 22, vers 2:

Rijken en armen ontmoeten elkaar, de HEERE heeft hen allen gemaakt.

SPREUKEN 22:2

Als de Heere de Schepper is, dan is Hij Degene aan Wie wij allemaal verantwoording moeten afleggen. Wij leggen tegenover de Heere verantwoording af over ons gedrag, of we nu rijk zijn of arm. Dus opnieuw: wanneer we verantwoording afleggen tegenover God, is het belangrijker dat we wat gerechtigheid betreft bereid zijn om voor Hem te staan, dan dat we alleen maar winst en geld hebben nagejaagd, geprobeerd hebben ons eigen nest te spekken en onszelf meer zekerheid in de wereld hebben verschaft. Want in werkelijkheid zal God, Die ons allemaal heeft gemaakt, ook ons allemaal oordelen. Alleen gerechtigheid zal ons van de toorn redden. Geld zal dat niet doen.

3

Arbeid als opdracht sinds de zondeval

Spreuken bevat heel wat verzen waarin hard werken tegenover gemakkelijk verdiend geld wordt gesteld. De algemene boodschap van Spreuken over geld is dat je het moet verdienen. Je moet ervoor werken, en dat is waar. Veel mensen willen gemakkelijk geld, dat zonder veel werk binnenkomt. We moeten onthouden dat werk iets is wat God heeft verordend. Vooral hard werken is iets wat God als gevolg van de zondeval heeft verordend, niet zozeer als straf, maar waarschijnlijk om mensen uit de problemen te houden.

Adam en Eva hadden veel vrije tijd toen God hen maakte. Ze hadden veel aangenaam werk te doen, maar het was blijkbaar een tamelijk rustig leven. Zo rustig zelfs dat ze wat konden ronddwalen en gesprekken konden voeren met slangen en dergelijke. Ze raakten in de problemen. Men zegt dat de duivel werk vindt voor ledige handen. Het is

natuurlijk waar dat je, tenzij je jezelf tot gerechtigheid disciplineert, allerlei manieren kunt vinden om in de problemen te raken wanneer je niet werkt. Werken biedt dus in zekere zin bescherming tegen slecht gedrag, hoewel werken zelf ook slecht gedrag kan zijn. Werk kan je ook betrekken bij allerlei compromissen.

Maar het belangrijkste is dat eten en consumeren sinds de zondeval alleen mogelijk zijn geweest ten koste van zweet en gezwoeg. Dat is wat God in hoofdstuk 3 van Genesis tegen Adam en Eva zei:

In het zweet van uw gezicht zult u brood eten, totdat u tot de aardbodem terugkeert, omdat u daaruit genomen bent; want stof bent u en u zult tot stof terugkeren.

GENESIS 3:19

Het grootste deel van de geschiedenis hebben mensen er daarom op uit moeten trekken om het land te bewerken en hun voedsel te verbouwen. Ze ontdekten dat de grond doornen en distels voortbracht, en ze hadden het moeilijk. Ze vochten tegen de natuur om ternauwernood in hun levensonderhoud te voorzien. Daarom hebben mensen gedurende het grootste deel van de geschiedenis hard moeten werken om te kunnen eten.

Degenen die niet hard hoefden te werken, waren degenen die hadden uitgedacht hoe ze andere mensen hard voor zich konden laten werken. Ze bezaten slaven, of ze hadden voldoende kapitaal om mensen in dienst te nemen die hun werk voor hen deden, en ze maakten winst op het zweet van andere mensen. Maar het feit blijft dat iemand moest zweten.

Tegenwoordig komt er minder zweet aan te pas vanwege onze machines en dat soort dingen. Wat landbouw betreft, hebben we beslist manieren gevonden om het gemakkelijker te maken. Maar er blijft een bepaalde hoeveelheid arbeid over, een bepaalde hoeveelheid werk die iemand liever niet zou doen, maar die gedaan moet worden om voort te brengen wat we geregeld willen consumeren.

4

Consumptie vraagt om arbeid

Nu consumeren we veel meer dan alleen voedsel. We consumeren heel veel producten. Je gaat naar de winkel, en de meeste dingen die je tegenwoordig koopt, zijn geen voedsel. In Jesaja 55, vers 2 staat:

Waarom weegt u geld af voor wat geen brood is, en uw arbeid voor wat niet verzadigen kan? Luister aandachtig naar Mij, eet het goede, en laat uw ziel vreugde scheppen in de overvloed.

JESAJA 55:2

Toch is dat waarschijnlijk wat we meer doen dan wat ook. We eten veel, maar ik zou zeggen dat het grootste deel van ons budget niet naar voedsel gaat. Als we wat onze financiën betreft tot de lagere klasse behoren, als we in armoede leven, dan kan het zijn dat we een groot deel van ons inkomen besteden aan de simpele poging om in leven te blijven.

De meeste Amerikanen verkeren echter niet in die toestand. De meeste mensen in de wereld, in armere landen — en zo leefden alle mensen eeuwen geleden — werken de hele dag, alleen maar om te kunnen eten en hun gezin te voeden. Dat is landbouw om in het eigen levensonderhoud te voorzien, leven op bestaansniveau. We kunnen ons daar nauwelijks iets bij voorstellen, omdat we maar een heel klein deel van ons inkomen aan eten besteden. We kunnen onszelf voeden, en de rest besteden we aan andere dingen: apparaatjes en allerlei dingen die we kunnen kopen en die luxeartikelen zijn.

5

Een rechtvaardige ruil van arbeid en goederen

We hoeven dus niet echt zo veel te werken om te kunnen eten, maar we willen nog steeds consumeren, en de dingen die we consumeren vereisen ook werk. Ik zeg niet dat het verkeerd is om apparaatjes te hebben. Ik zeg alleen dat we tegenwoordig naast

voedsel veel meer dingen consumeren. We zijn consumenten, en iemand moet werken zodat die dingen kunnen worden geproduceerd. De mensen die werken, moeten betaald worden. Om die dingen te kunnen kopen, zouden we er dus voor moeten werken. Dat wil zeggen: voor alles wat we ontvangen, zouden we zelf iets moeten hebben geleverd. Anders laten we iemand anders het werk doen dat tegenover onze consumptie zou moeten staan.

In een rechtvaardige samenleving ontvangen mensen consumptiegoederen in ruil voor iets van gelijke waarde dat zij geven. Dat wil zeggen dat zij geen consumptiegoederen van iemand anders ontvangen zonder iets van gelijke waarde terug te geven. Als iemand rijk wordt van de arbeid van iemand anders, is dat niet billijk, laat ik het zo zeggen. Het kan rechtvaardig zijn in die zin dat niemand van zijn rechten wordt beroofd, maar het getuigt niet noodzakelijk van liefde wanneer iemand zelf geen werk verricht en een aantal mensen heel hard voor zich laat werken. Hij betaalt hun minder dan hun arbeid waard is, zodat de eigenaar van de plantage, of wat het dan ook is, rijk kan worden van het zweet van iemand anders. Op zichzelf is dat geen onrechtvaardig systeem, want als de arbeiders geen slaven zijn, werken ze misschien volgens een overeenkomst. Ze spreken af dat ze voor een bepaald loon zullen werken, zoals in de gelijkenis die Jezus vertelde: de man die mensen inhuurde om voor een denarius een dag te werken, waarna iemand anders een uur werkte en hetzelfde loon kreeg. Degenen die het langst hadden gewerkt, dachten dat ze waren bedrogen. Maar ze hadden afgesproken voor een denarius te werken en ze kregen die denarius, dus waren ze niet bedrogen. De andere mensen, die korter hadden gewerkt, hadden alleen een betere overeenkomst gekregen.

Soms denken we dat billijkheid of gelijkheid een noodzakelijk onderdeel van rechtvaardigheid is, en dat is niet noodzakelijk het geval. Maar het is onrechtvaardig wanneer iemand mensen bijna als slaven uitbuit, mensen die niet veel keuze hebben of ze wel of niet werken, terwijl het grootste deel van datgene waarvoor zij werken uiteindelijk aan iemand anders dan henzelf toebehoort. Dat is iets wat Salomo volgens mij als iets slechts beschouwt, hoewel hij zich daar als koning waarschijnlijk even schuldig aan maakte als ieder ander.

6

Rijkdom door werk en verstandige investering

Door heel Spreuken heen is de gedachte dat rijk worden prima is, zolang je dat door hard werken hebt gedaan. Als je snel fortuin probeert te maken, gemakkelijk geld wilt verdienen zonder ervoor te werken, zal dat bijna altijd ten koste gaan van je principes. Hoofdstuk 13, vers 11, zegt:

Bezit aan vluchtigheid ontsproten, wordt minder, maar wie met zijn hand bijeenbrengt, vermeerdert zijn bezit.

SPREUKEN 13:11

Dit is een fundamentele gedachte die in Spreuken op veel verschillende manieren en vele malen wordt herhaald.

In hoofdstuk 14, vers 4, staat:

Als er geen koeien zijn, blijft de kribbe schoon, maar door de kracht van de os is er een grote opbrengst.

SPREUKEN 14:4

Wat betekent dat?

Je hoeft geen stal uit te mesten als je geen os hebt, maar dan kun je ook geen ploeg trekken en kun je niet veel voortbrengen. De os is een nuttig hulpmiddel voor de boer. Daarmee kan hij veel meer voortbrengen dan een man die alleen werkt. Als hulpmiddel op de boerderij is een os waarschijnlijk even goed als tien mannen. Maar als je een os hebt, moet je hem voeren, hem schoonhouden, voor hem zorgen en zijn rommel opruimen. Misschien zou je willen dat je de stal niet behoefde uit te mesten, maar het is een investering die de moeite waard is. Het extra werk dat het onderhouden van een os met zich meebrengt, levert meer waarde op.

Met andere woorden, soms kun je wat meer werk verrichten en een veel grotere productie krijgen. Tegenwoordig gebruiken we in deze samenleving natuurlijk geen ossen, maar er wordt wel in landbouwmachines geïnvesteerd. Of als het geen boerderij is, kan het een ander soort bedrijf zijn: machines en gereedschappen aanschaffen voor de productie, of alles doen wat nodig is om een restaurant of een ander soort bedrijf op te zetten. Het is een heel gedoe. Aan het leiden van een bedrijf zijn allerlei kopzorgen verbonden. Maar als je verstandig kiest welke kopzorgen je op je neemt, kun je vaak aanzienlijk meer winnen door die extra kopzorgen op de koop toe te nemen.

Een stal uitmesten is een extra kopzorg voor een boer. Als een man geen os heeft, hoeft hij dat nooit te doen. Maar het is zeer de moeite waard dat extra werk te verrichten om te kunnen profiteren van het extra werk dat de os kan doen. Wat hier in wezen wordt gezegd, is dat verstandig beheer je misschien in staat stelt enkele extra verantwoordelijkheden en enkele extra kopzorgen op je te nemen, terwijl de opbrengst veel groter is dan het extra werk dat je erin steekt. Je kunt een schone stal hebben als er geen os is, maar op die manier krijg je niet de overvloedige opbrengst die dankzij de os tot stand komt.

7

Arbeid levert meer op dan gepraat

In hoofdstuk 14, vers 23, staat:

In alle moeitevolle arbeid zal voordeel zijn, maar het gepraat van de lippen leidt enkel tot gebrek.

SPREUKEN 14:23

Dit roept waarschijnlijk het beeld op van overheidsarbeiders langs de weg die geacht worden de wegen te repareren of greppels te graven. Er lijkt heel wat nutteloos gepraat plaats te vinden. Misschien zijn er vijf mannen aan het werk, waarbij één man de schop vasthoudt terwijl de anderen wat rondhangen en praten. Ik weet niet of dat nog

net zo vaak voorkomt als vroeger. Vroeger was dat een tamelijk gewoon gezicht. Volgens mij werd het zo spreekwoordelijk dat ze het misschien hebben verbeterd. Ik weet niet of ik dat de laatste tijd nog zo vaak heb gezien.

Maar vaak wil iemand rijk worden zonder te willen werken, en uiteindelijk praat hij er voortdurend over. Door er maar over te kletsen en te praten wordt hij niet rijker. Ga gewoon aan het werk. Hou op met praten en begin iets te doen, dan zal het iets opleveren.

Dat wil niet noodzakelijk zeggen dat je rijk zult worden als je werkt, al zeggen sommige spreuken dat wel. Deze zegt alleen dat alle arbeid enig voordeel oplevert. Het is beter om enige arbeid te verrichten, van welke aard dan ook, dan helemaal niets te doen en alleen maar wat te zitten praten. Want een beetje arbeid betekent per definitie dat er iets gedaan wordt. Dat is een verbetering ten opzichte van de situatie voordat je iets had gedaan, tenzij je werkt aan een project dat de moeite niet waard is.

8

Hebzucht en omkoping schaden het gezin

In hoofdstuk 15, vers 27, staat:

Wie op winstbejag uit is, stort zijn huis in het ongeluk, maar wie omkoop geschenken haat, zal leven.

SPREUKEN 15:27

Dit is ongetwijfeld in de eerste plaats gericht tot mensen zoals hijzelf, die een functie binnen het bestuur bekleedden. En ik weet zeker dat veel van Salomo's medewerkers zulke mensen waren. Hij maakte deel uit van het bestuur; hij was koning. Alle magistraten, vorsten en mensen die welke bestuurlijke functie dan ook bekleedden, legden verantwoording aan hem af. Ik weet zeker dat hij het grootste deel van zijn tijd met zulke mensen doorbracht. Dit advies is dus waarschijnlijk gericht tot zijn zoon, die ook koning zal worden. Dat zou kunnen. Hij maakt in elk geval deel uit van het bestuur.

Veel mensen willen rijk worden. Ze zijn hebzuchtig naar gewin. Als je deel uitmaakt van het bestuur, is een van de snelste manieren om aan geld te komen het aannemen van steekpenningen. Je laat bedrijven je van alles betalen om hun plannen voor hen goedgekeurd te krijgen, of het nu goede plannen zijn of niet. Dit is zo vaak onderdeel van overheidswerk geweest, dat mensen die als wetgevers, rechters enzovoort werken naast hun salaris nog wat extra geld krijgen, misschien zelfs veel extra. Dat krijgen ze van mensen die hen onder tafel geld geven om ervoor te zorgen dat een bepaalde kwestie die zij graag naar voren gebracht zien, wordt behandeld.

Een overheidsfunctionaris die hebzuchtig is naar gewin, zal vrijwel zeker steekpenningen aannemen. Maar hij brengt daarmee zijn eigen huis in moeilijkheden. Ik ben nooit in een positie geweest waarin iemand mij steekpenningen aanbood, dus ik weet eigenlijk niet wat voor moeilijkheden het aannemen daarvan met zich meebrengt. Misschien rust eenvoudigweg Gods afkeuring op je huis. Of misschien veroorzaakt je daadwerkelijk juridische complicaties die je hele huis in moeilijkheden brengen. Maar het punt is dat niet alleen jijzelf in moeilijkheden komt. Je zult je hele gezin in moeilijkheden brengen als je oneerlijk bent en op een oneerlijke manier hebzuchtig naar gewin bent.

Het zou zelfs waar kunnen zijn als je niet oneerlijk bent. Als je eenvoudigweg hebzuchtig bent naar gewin en je zo aan je werk wijdt om rijk te worden, misschien meer dan noodzakelijk is, kun je je huis en je gezin verwaarlozen. Dan neemt de kwaliteit van het leven thuis af, terwijl de levensstandaard stijgt. Het is mogelijk om rijk te worden en tegelijk je relaties uiteen te zien vallen. Want de tijd die het kost om rijk te worden op de manier waarop jij dat wilt, gaat ten koste van de mensen die die tijd echt van je verlangen. Je kunt dus ook op die manier je huis in moeilijkheden brengen, zelfs door op een eerlijke manier geld na te jagen, als dat obsessief wordt.

Het lijkt er in dit geval echter op dat hij het heeft over oneerlijke pogingen om rijk te worden. Hij stelt namelijk degene die hebzuchtig is tegenover degene die steekpenningen haat, dat wil zeggen tegenover iemand die geen steekpenningen wil aannemen.

9

IJverige plannen tegenover haastwerk

In hoofdstuk 21 van Spreuken staat in vers 5:

De plannen van wie vlijtig is, leiden alleen tot overschot, maar al wie zich overhaast, komt slechts tot gebrek.

SPREUKEN 21:5

Een ijverig mens is iemand die hard werkt, iemand die niet veel van zijn energie en tijd verspilt aan dingen die niets opleveren. Een ijverig mens is iemand die zijn aandacht op zijn werk richt en het gedaan krijgt. Hij maakt er een prioriteit van om te doen wat gedaan moet worden, doet het goed en beschouwt werken als een waardevolle besteding van zijn tijd. De ijverige mens is degene die de schouders eronder zet, het zonder klagen doet, het gedaan krijgt en het goed doet. Hij werkt hard.

De plannen van de ijverige leiden doorgaans tot overvloed. Veel mensen maken plannen. Denk eraan, Jakobus zei:

En nu dan u die zegt: Wij zullen vandaag of morgen naar die en die stad reizen, en daar een jaar doorbrengen en handeldrijven en winst maken,

JAKOBUS 4:13

Hij spreekt over mensen die plannen maken om geld te verdienen. Als je meer doet dan alleen plannen maken, als je ook ijverig bent, dan zullen je plannen werkelijkheid worden en iets opleveren. Door plannen te maken groeit er niets. Door plannen te maken komt er geen geld binnen. Maar als je aan je plannen ijver toevoegt, gebeurt dat wel. Een goed plan dat goed en ijverig wordt uitgevoerd, leidt doorgaans tot voorspoed.

Maar wie overhaast te werk gaat, neigt naar armoede. Overhaast is hier het tegenovergestelde van ijverig. Een ijverig mens is kennelijk iemand die methodisch werkt en de tijd neemt om dingen de eerste keer meteen goed te doen. Een overhaast

mens levert prutswerk. Hij wil met zo min mogelijk inspanning en zo min mogelijk bestede tijd aan zijn verplichtingen voldoen. Hij wil het eenvoudigweg gedaan krijgen. Daarbij houdt hij zich meer bezig met hoe weinig tijd hij eraan hoeft te besteden dan met de kwaliteit van het werk dat hij doet. Een ijverig mens let op de kwaliteit van zijn werk. Een overhaast mens wil het zo snel mogelijk gedaan krijgen en zal uiteindelijk meestal de kantjes ervan aflopen en prutswerk leveren. Zo iemand, die overhaast te werk gaat, zal naar armoede neigen.

Er zijn fabrikanten van producten die een goede naam krijgen omdat ze echt goede producten maken. Ze plannen zorgvuldig, en hun afdeling voor onderzoek en ontwikkeling is voortdurend bezig zwakke punten in hun producten te verhelpen. Ze bouwen een goede reputatie op en verdienen veel geld, omdat iedereen weet dat ze een goed product maken. Dan is er iemand anders die een soortgelijk product maakt en gewoon veel producten op de markt wil brengen en die goedkoop wil verkopen. Zo iemand doet niet bijzonder veel moeite om een goed product te leveren. Natuurlijk neigt zo iemand naar armoede, omdat zijn producten geen goede reputatie hebben. Als je goed werk levert in plaats van haastwerk, zullen je klanten, je klantenkring, je respecteren en je aanbevelen. Dan zul je neigen naar overvloed en voorspoed.

Maar het idee hier is dat niet iedereen met een plan rijk wordt. Een plan dat door een ijverig persoon wordt uitgevoerd, zal tot overvloed leiden. Iemand die plannen maakt om rijk te worden, maar daarbij haastig te werk gaat en niet methodisch en verstandig werkt, zal naar armoede neigen. Misschien is dat niet vanzelfsprekend. Het lijkt vanzelfsprekend. Voor Salomo is het vanzelfsprekend.

10

Genotzucht, armoede en productiviteit

Hoofdstuk 21, vers 17:

Wie blijdschap liefheeft, zal gebrek lijden, wie wijn en olie liefheeft, zal niet rijk worden.

SPREUKEN 21:17

We hebben deze spreuk gezien toen we het over voedsel en wijn hadden, maar hier gaat het over de financiële of economische uitkomst van liefde voor genot. Als je meer van genot houdt dan van verantwoordelijkheid nemen, je verplichtingen nakomen, dingen gedaan krijgen en productief zijn, zul je naar armoede neigen. Maar als iemand alleen maar graag eet, drinkt en in het leven genot zoekt, is dat niet de manier om rijk te worden.

Niet dat rijk worden noodzakelijkerwijs het doel van de christen is, maar tegelijkertijd is armoede ook niet het doel van de christen. Het is belangrijk om dat op te merken, want soms zeggen mensen: Jezus spreekt over het gevaar van rijkdom en zegt dat het moeilijk is voor een rijke om het Koninkrijk binnen te gaan, en dat soort dingen. Dat is waar. Als iemand niet in staat is een godvruchtige houding tegenover zijn rijkdom te bewaren, is hij er misschien beter aan toe als God hem geen voorspoed geeft, omdat voorspoed hem kan ruïneren. Zoals Agur in Spreuken 30, die zei:

Houd valsheid en leugentaal ver van mij. Geef mij geen armoede of rijkdom, voorzie mij van mijn toegewezen deel aan brood. Anders zou ik, verzadigd, U verloochenen en zeggen: Wie is de HEERE? of anders zou ik, arm geworden, stelen, en de Naam van mijn God aantasten.

SPREUKEN 30:8-9

Het zou voor een christen mogelijk moeten zijn om rijk of arm te zijn, zonder te stelen of God te vergeten. Maar voor sommigen is dat moeilijk, en daarom is rijkdom niet voor iedereen goed. Het ideaal zou zijn dat een christen productief kan zijn, dat ook hoort te zijn en het daadwerkelijk is. Hij zou veel voortbrengen, zodat hij iets heeft om aan anderen te geven. Dat is niet noodzakelijkerwijs zodat hij een weelderige levensstijl kan leiden, maar zodat hij meer heeft om aan anderen te geven.

11

Werken om te kunnen geven

In Efeze 4, vers 28, zei Paulus:

Wie gestolen heeft, moet niet meer stelen, maar zich liever inspannen om met de handen goed werk te doen, om iets te kunnen delen met wie gebrek heeft.

EFEZE 4:28

Iemand hoort met zijn handen te werken en productief te zijn. Waarom? Zodat hij anderen kan helpen die gebrek hebben.

Ik zei dat als je consumeert maar niet werkt, iemand anders meer zal moeten werken voor de dingen die jij consumeert. Je zult die dingen moeten krijgen ten koste van het zweet van iemand anders, want alles wat je consumeert zal iemand laten zweten.

Iemand zal moeten werken. Het ontstaat niet zomaar uit het niets. Alles wat we eten, de brandstof die we in onze voertuigen verbranden, de elektriciteit die we gebruiken, de apparaten die we kopen: alles wat we hebben, is voortgebracht doordat iemand ervoor heeft gewerkt. Dat is prima. Dat is niet iets slechts. Werk is goed, en de dingen die we erdoor krijgen zijn goed.

Het punt is dat als wij deze dingen consumeren maar niet werken, iemand anders het werk zal moeten doen dat wij zouden moeten doen. We leggen iemand anders extra werk op. Dat is niet liefdevol, en dat is het punt. Christenen horen hun naaste lief te hebben zoals ze zichzelf liefhebben. Als je iemand anders harder voor jou laat werken, is dat niet erg liefdevol.

Maar als jij harder werkt zodat iemand anders iets kan hebben, vooral iemand die niet in staat is evenveel voort te brengen, dan is dat liefdevol. Misschien zou die persoon net zoveel gemakken willen hebben als jij, maar kan hij die niet betalen, hoewel hij net zo hard werkt. Er zijn mensen in bepaalde landen die harder werken dan wie van ons

ook, alleen maar om in leven te blijven, en zij hebben geen enkele van de luxe die wij hebben. Als wij meer voortbrengen en daardoor kunnen geven aan mensen die niet evenveel kunnen voortbrengen, is dat liefdevol. Dat is liefde.

Dus ijver, hard werken, is liefde. Paulus zei dat iemand die vroeger stal en dus wegnam waarvoor andere mensen hadden gewerkt, nu hard met zijn handen moest werken. Zo kon hij dingen hebben om te geven aan anderen die gebrek hebben. Hij moet veranderen in iemand die geeft in plaats van iemand die neemt.

12

Werken als praktische naastenliefde

In hoofdstuk 4 van 1 Thessalonicenzen, vers 9 en verder, staat:

Wat nu de broederliefde betreft, hebt u het niet nodig dat ik u schrijf, want u bent zelf door God onderwezen om elkaar lief te hebben. Want u doet dat ook ten opzichte van alle broeders die in heel Macedonië zijn. Wij roepen u er echter toe op, broeders, dat nog veel meer te doen, en er een eer in te stellen rustig te zijn en uw eigen zaken te behartigen en te werken met uw eigen handen, zoals wij u bevolen hebben, opdat u op een gepaste wijze wandelt ten opzichte van hen die buitenstaan, en niets nodig hebt.

1 THESSALONICENZEN 4:9-12

Hij zegt dus dat dit broederliefde is. Hij zegt: laat de broederliefde steeds meer toenemen. Werk bijvoorbeeld met je eigen handen. Hoe is het broederliefde als ik met mijn eigen handen werk? Het is liefdevol om met mijn eigen handen te werken, zodat iemand anders niet met zijn handen hoeft te werken om mij te eten te geven. Als ik wil eten, moet ik werken. We weten dat Paulus dat in 2 Thessalonicenzen 3 zei: wie niet

werkt, zal ook niet eten. Dat staat even verderop, in 2 Thessalonicenzen. Hij maakte zich in 1 Thessalonicenzen om hetzelfde zorgen: mensen die niet werkten. In 2 Thessalonicenzen 3:10 staat:

Want ook toen wij bij u waren, bevalen wij u dit: als iemand niet wil werken, zal hij ook niet eten.

2 THESSALONICENZEN 3:10

Waarom? Omdat iemand anders moest werken voor het voedsel dat jij eet. Als jij niet bereid bent te werken, waarom zou iemand anders dan voor jou werken?

Maar als je extra werkt om iets te hebben wat je aan anderen kunt geven, is dat liefdevol. Het gaat er niet zozeer om dat anderen dan niet hoeven te werken. Er zijn namelijk heel wat mensen die hard werken en maar weinig voortbrengen. Christenen horen andere mensen te helpen die werken maar arm zijn, of mensen die wel zouden werken maar buiten hun eigen schuld zonder werk zijn komen te zitten. Dat doet liefde. Liefde probeert anderen te helpen.

13

Rijkdom als middel om anderen te dienen

Rijk worden is dus iets wenselijks als je het als een bediening ziet, een bediening om de armen te helpen. Het is waar dat de Bijbel in het Nieuwe Testament veel zegt over de geestelijke gevaren van rijk zijn. Zelfs het Oude Testament waarschuwt voor rijkdom, of laat op zijn minst, in Spreuken, zien dat de wenselijkheid van rijk zijn haar beperkingen heeft. Maar tegelijkertijd wordt ervan uitgegaan dat het niet verkeerd is om rijk te zijn. Als je rijk bent, kun je veel meer doen, als je dat wilt.

Veel mensen zeggen: „Ik wil rijk zijn, zodat ik de rijken kan bereiken.” Ik denk niet dat dit werkelijk een goed excuus is. Ik denk niet dat rijke mensen de rijken zo vaak bereiken. Je zou eigenlijk aan de meeste rijke christenen kunnen vragen: „Hoeveel van jouw rijkdom wordt werkelijk gebruikt om rijke mensen te bereiken, of trouwens om wie dan ook te bereiken?” In veel gevallen zeggen mensen die dat excuus gebruiken

en zeggen: „Ik wil rijk zijn om rijke mensen te bereiken”, eigenlijk gewoon: „Iemand moet de rijken bereiken, en ik wil bij die groep horen. De rijken luisteren alleen naar de rijken.”

Dat is niet echt waar. Jezus bereikte enkele rijke mensen, en Hij was niet rijk. Paulus bereikte sommige rijke mensen, al waren het er niet veel. Maar dat kwam doordat er niet veel rijke mensen waren die op het Evangelie wilden reageren onder de voorwaarden die Jezus en Paulus daarbij stelden. Het was niet doordat Jezus en Paulus niet rijk waren dat zij niet meer rijke mensen bereikten. Het kwam doordat de boodschap die zij predikten niet zo aantrekkelijk was voor rijke mensen. Daarom reageerden er niet zoveel rijke mensen op.

Voor sommige mensen is het misschien een uitvlucht om te zeggen: „Iemand moet de rijken bereiken, en daarom moet ik rijk zijn om dat te kunnen doen.” Toch valt er iets te zeggen voor iemand die bereid is om godvruchtig en bescheiden te leven en veel geld te verdienen, omdat met dat geld veel goeds kan worden gedaan.

14

Rijk worden door rente en uitbuiting

Over deze kwestie van hard werken tegenover gemakkelijk verdiend geld staat in hoofdstuk 28 van Spreuken, vers 8:

Wie met rente en met winst zijn bezit vermeerdert, brengt het bijeen voor hem die zich over armen ontfermt.

SPREUKEN 28:8

Met andere woorden, uiteindelijk zal God hem het geld afnemen als een oordeel over de manier waarop hij zijn geld heeft verdiend. Hij vermeerdert zijn bezittingen, wat betekent dat hij rijk wordt, maar hij doet dat door rente of woekerrente te heffen.

In het hedendaagse Engels duidt die term gewoonlijk op het rekenen van buitensporig hoge rente. Je maakt misbruik van iemand die in nood verkeert door hem geld te lenen en daar heel hoge rente over te rekenen. Dat is vergelijkbaar met wat creditcards doen.

Creditcardmaatschappijen maken zich schuldig aan „usury”. Eerlijk gezegd zijn mensen die creditcards gebruiken en zichzelf daarmee in de schulden steken, er zelf schuldig aan dat ze zichzelf in de schulden steken. Maar de creditcardmaatschappijen buiten deze zwakheid van mensen uit en rekenen werkelijk drukkende rentetarieven. Dat zou als „usury” worden beschouwd.

In de Bijbel duidt die term echter gewoon op rente. Wanneer je het woord „usury” in de King James of de New King James Version tegenkomt, betekent het doorgaans eigenlijk gewoon rente, het rekenen van rente. De meeste leningen werden aan arme mensen verstrekt. Geld uitlenen is in de Bijbel iets heel anders dan de kredietverlening door banken tegenwoordig. Banklenen niet aan de armen. Banklenen alleen aan mensen die kunnen aantonen dat ze het zich kunnen veroorloven de leningen terug te betalen, tenminste meestal.

Deze recente situatie met hypotheekleningen was een uitzondering. Om de een of andere reden verplichtte de overheid banken om leningen te verstrekken aan mensen die ze niet konden terugbetalen. Dat veroorzaakte de crisis die we de afgelopen jaren hebben gehad. Maar over het algemeen verdienen banken hun geld niet door aan de armen te lenen. Ze verdienen hun geld door te lenen aan mensen die met een nieuwe onderneming winst willen gaan maken, of een nieuw huis willen kopen, of iets dergelijks. Ze lenen je alleen geld als je kunt aantonen dat je geld hebt. Als je het geld nodig hebt, kun je het niet krijgen, want banken willen niet lenen aan iemand die geen laag risico vormt.

Maar in Bijbelse tijden leenden mensen niet zozeer geld om zakelijke ondernemingen te financieren. Bijna altijd was de man die geld moest lenen een arme man. Hij had die dag voedsel nodig voor zijn gezin en zat in de problemen. Als hij dan vroeg of hij geld mocht lenen, werd die arme alleen maar onderdrukt wanneer iemand hem daar rente over liet betalen. Het zou beter zijn hem iets te schenken. Of, als je het hem leent, het uit te lenen zonder enige verwachting dat je winst zult maken op die lening. Met andere woorden, je doet het uit liefde voor die persoon.

In de wet was het de Joden verboden om hun broeders tegen rente geld te lenen. Ze mochten geld lenen aan iemand die niet Joods was en hem rente laten betalen. Maar ze mochten hun Joodse broeders geen rente laten betalen over welke lening ze hun ook

verstrekten, omdat dat liefdeloos is. Iemand die zijn vermogen vergroot door woekerrente en afpersing — de spreker volgt hier de Engelse vertaling „usury and extortion”, waar het weergegeven Nederlandse vers „rente en winst” heeft — zal verlies lijden. Dit waren enkele van de gebruikelijke manieren waarop mensen anderen financieel uitbuiten en daarbij zelf rijk werden. De situatie zal worden omgekeerd. Er staat dat God het geld van die persoon uiteindelijk zal overdragen aan iemand anders, die medelijden zal hebben met de armen.

15

Snel rijk willen worden schaadt integriteit

In hetzelfde hoofdstuk, hoofdstuk 28, vers 19 en 20, staat:

Wie zijn land bewerkt, zal met brood verzadigd worden, maar wie leeglopers navolgt, wordt met armoede verzadigd. Een betrouwbaar man heeft talrijke zegeningen, maar wie erop aast om rijk te worden, zal niet voor onschuldig gehouden worden.

SPREUKEN 28:19-20

Iemand die ernaar verlangt rijk te worden, of zich haast om rijk te worden, zal de kantjes ervan aflopen als hij te veel haast heeft. En de kantjes ervan aflopen betekent meestal dat je concessies doet aan je integriteit. Het komt niet vaak voor dat je heel snel een fortuin kunt vergaren. Het is mogelijk dat je op eerlijke wijze een fortuin van je ouders erft. Of je zit in een onderneming die gewoon echt een hoge vlucht neemt, waardoor je plotseling rijk wordt zonder dat je zelf ergens concessies aan hebt gedaan. Maar in de meeste gevallen worden geld en rijkdom geleidelijk vergaard. In de meeste gevallen verdienen mensen iets meer dan ze nodig hebben om van te leven. Als ze dat sparen en eerlijk en verstandig investeren, kan hun vermogen toenemen, maar meestal gebeurt dat geleidelijk. Een enkele keer investeer je misschien in een bedrijf dat als een raket omhoogschiet, en word je plotseling rijk, bijna sneller dan je had verwacht. Maar iemand die ernaar verlangt snel rijk te worden, zal over het algemeen de kantjes ervan aflopen en andere dingen doen dan eerlijk werken om aan dat geld te komen.

Maar de man die zijn land bewerkt, zal genoeg te eten hebben. Hij werkt. Met andere woorden, de man die de arbeid verricht, zal brood in overvloed hebben. Maar de man die zich met lichtzinnige dingen bezighoudt, zal geen brood hebben wanneer hij het nodig heeft. De spreker volgt hier de Engelse formulering „follows frivolity”; het weergegeven Nederlandse vers spreekt over „leeglopers navolgen”. Hij legt de Engelse formulering uit als spelen en zichzelf vermaken terwijl hij zou moeten werken. Gemakkelijk verdiend geld is dus geen goede zaak, omdat het meestal niet eerlijk wordt verkregen.

16

Welvaart en verantwoordelijkheid voor vrije tijd

Er zijn nogal wat spreuken waarin de luiaard tegenover de ijverige man wordt gesteld. Sommige daarvan geven, denk ik, met opzet een humoristisch beeld van de luiaard. Salomo heeft geen enkel respect voor de luiaard. Wat is een luiaard? Een lui mens. Wat is een lui mens?

In onze samenleving hebben we veel vrije tijd die mensen tweehonderd jaar geleden en daarvoor niet hadden. Sinds de Tweede Wereldoorlog heeft de gemiddelde Amerikaan eigenlijk veel vrije tijd gehad, vergeleken met alle eerdere perioden. De Amerikaanse economie nam na de Tweede Wereldoorlog een hoge vlucht en het werd voor de gemiddelde persoon steeds gemakkelijker om rijkdom te verwerven. Daarvóór werkten de meeste mensen behoorlijk hard, en in Amerika hadden ze een redelijk goed bestaan. Dit is een land van mogelijkheden en een land van overvloed. Mensen die hard werkten, konden betrekkelijk comfortabel leven, behalve in tijden waarin bijzondere rampen dat onmogelijk maakten. Zulke dingen zijn er altijd.

Maar als alle andere omstandigheden gelijk waren, kon iemand die hard werkte onder normale omstandigheden in dit land een redelijk comfortabel leven leiden. Dat gold sterker voor hem dan voor iemand in India, of in andere landen die door armoede waren getroffen en weinig hulpbronnen hadden, ook al werkte die misschien twee keer zo hard.

Maar sinds de Tweede Wereldoorlog lijkt zelfs de gemiddelde persoon uit de middenklasse rijk te zijn. Bijna iedereen met een gewone baan kan zich een boot, een vakantiehuis, campers of allerlei leuke dingen veroorloven. Geen slechte dingen, maar gewoon leuke dingen om te hebben, die mensen zich vroeger niet konden veroorloven. Vergeleken met wat de meeste mensen door de geschiedenis heen hebben gehad, zijn wij heel rijk.

Daardoor hebben we veel vrije tijd, waarvoor we natuurlijk verantwoordelijk zijn. Net zoals we verantwoordelijk zijn voor extra geld, zijn we verantwoordelijk voor extra tijd. Alle tijd die God ons geeft, is Zijn tijd en moet voor Zijn Koninkrijk worden gebruikt. Vrije tijd kan iets goeds zijn, net zoals extra geld iets goeds kan zijn. Als je extra tijd of extra geld hebt, kun je dat investeren in het Koninkrijk van God. Mensen die geen extra geld of extra tijd hebben, kunnen daarin niet zoveel investeren.

17

Pensioen en blijven werken voor God

Het is dus goed om vrije tijd te hebben, maar van vrije tijd houden, of ervan houden om werk te vermijden, is geen goede houding. Vanwege de zondeval moeten we bereid zijn hard te werken om iets voort te brengen. En we willen iets voortbrengen, zodat we andere mensen kunnen helpen, want er zijn mensen voor wie het werkelijk moeilijk is om te overleven. Dat is voor ons moeilijk te beseffen, omdat overleven voor ons in dit deel van de wereld tamelijk gemakkelijk is. En niet alleen overleven, maar ook een betrekkelijk goede gezondheid, schoon water, goede huisvesting, gezond voedsel, overvloed en verscheidenheid. Zelfs de armste Amerikanen die van een uitkering leven, leven als koningen vergeleken met mensen in veel andere delen van de wereld, vooral in de derde wereld. Daardoor beginnen we al gauw te denken dat we recht hebben op vrije tijd. Waarom zouden we voortdurend moeten werken? Waarom zou je jezelf afbeulen? Andere mensen om ons heen doen dat ook niet. Daarom is het niet per se deugdzzaam om van vrije tijd te houden en te besluiten zoveel mogelijk vrije tijd te zoeken en zo weinig mogelijk te werken.

Persoonlijk denk ik dat ik, als ik een gewone baan had, naar mijn pensioen zou uitkijken, maar alleen zodat ik meer werk voor God zou kunnen doen. Ik heb het grote voorrecht dat mijn gewone werk bestaat uit werken voor God. Want als ik niet al mijn werktijd daaraan besteedde, zou ik dat met al mijn vrije tijd willen doen. Als ik een andere baan moest hebben, zou ik ernaar uitkijken om met die baan te kunnen stoppen, zodat ik voor God kon werken.

Maar veel mensen met andere banen kijken alleen maar uit naar hun pensioen, zodat ze niets meer hoeven te doen. Ze houden niet van werken. Ze houden niet van hun baan en kijken uit naar het moment waarop ze niets meer hoeven te doen. Dan kunnen ze gewoon zitten en televisie kijken. Dan kunnen ze zich voortdurend ontspannen. In sommige opzichten is dat best aantrekkelijk, maar alleen voor iemand met de verkeerde instelling. Iemand met het juiste soort karakter denkt: ‘Zolang ik consumeer, moet ik ook iets voortbrengen als ik dat kan.’

Natuurlijk kan er een moment komen waarop ik te oud word, of ik kan ziek worden, of er kan iets gebeuren waardoor ik niets meer kan voortbrengen. Dat is des te meer reden om veel voort te brengen zolang ik dat kan. Net als de mier, die in de zomer verzamelt omdat de winter eraan komt en zij dan niet zal kunnen verzamelen. Voor ons allemaal kan er in ons leven een tijd komen waarin we niet veel meer kunnen voortbrengen. Het is dus goed om veel te verzamelen, maar niet om veel te verzamelen zodat we niet hoeven te werken. We moeten veel verzamelen zodat we, mocht er ooit een tijd komen waarin we niet kunnen werken, geen last hoeven te worden voor iemand anders of voor de samenleving.

Het is liefdevol om zelf de last van je levensonderhoud te dragen, ook van je toekomstige levensonderhoud. Misschien voorzie je dat je op een leeftijd komt waarop je kinderen, de samenleving of iemand anders je moeten onderhouden. Als je zelf voorzieningen kunt treffen voor je levensonderhoud, lijkt het mij liefdevol om dat te doen, zodat een ander je niet hoeft te onderhouden.

Maar veel mensen willen door de samenleving worden onderhouden wanneer ze ouder worden. Ze willen stoppen met werken en niets doen. Nogmaals, ik kan het begrijpen wanneer iemand een baan heeft die niets anders oplevert dan geld en geen enkel nut heeft voor het Koninkrijk van God. Zo iemand zou kunnen zeggen: ‘Ik kan

niet wachten tot ik dit niet meer hoef te doen, zodat ik de dingen kan doen die werkelijk belangrijk zijn in het leven. Dan kan ik God echt dienen.’ Maar mensen die eenvoudigweg niet willen werken en ernaar uitkijken zoveel mogelijk tijd te hebben waarin ze lui kunnen zijn, zijn de luiaards over wie Spreuken veel te zeggen heeft.

18

De luiaard tegenover de vlijtige

Voor Salomo is een luiaard ongeveer zo slecht als een mens maar kan zijn. In Spreuken worden veel dingen tegen de dwaas gezegd, maar de luiaard wordt zelfs in ongunstige zin vergeleken met iemand die alleen maar een dwaas is. Een luiaard is een bijzonder soort dwaas. Daarom worden luiaards en ijverige mensen in veel verzen tegenover elkaar gesteld.

In Spreuken 10 vers 4 staat:

Wie met een bedrieglijke hand werkt, wordt arm, maar de hand van de vlijtigen maakt rijk.

SPREUKEN 10:4

De spreker gebruikt hier een Engelse vertaling met „slack hand”, oftewel „trage hand”; het weergegeven Nederlandse vers heeft „bedrieglijke hand”. Volgens de door hem gebruikte vertaling betekent dit dus dat zo iemand geen ijverige werker is.

Dus nogmaals, hard werken leidt doorgaans tot productie. Productie leidt doorgaans tot welvaart en rijkdom. Maar met een trage hand werken — lui werken, de kantjes ervan aflopen, geen uitstekend werk leveren, langere koffiepauzes nemen dan nodig is, werk zoveel mogelijk proberen te vermijden en meer werk op anderen afschuiven — leidt doorgaans tot armoede. Of dat zou bij zulke mensen tenminste zo moeten zijn. Ze verdienen het.

In hoofdstuk 12 vers 11 staat:

Wie zijn land bewerkt, zal met brood verzadigd worden, maar wie leeglopers navolgt, is een mens zonder verstand.

SPREUKEN 12:11

Deze tegenstelling tussen degene die zijn land bewerkt en degene die zich met lichtzinnige dingen bezighoudt, is eerder al genoemd. Nogmaals, de spreker volgt hier de Engelse formulering „follows frivolity”, waar het weergegeven Nederlandse vers „leeglopers navolgt” heeft. Hij verstaat die Engelse formulering als: iemand die zijn tijd besteedt aan iets wat niets voortbrengt.

19

De verleiding van voortdurend amusement

Wij zijn een cultuur die gericht is op amusement. Nu ik ouder ben, geniet ik eigenlijk meer van amusement dan toen ik jonger was. Toen ik jonger was, wilde ik niet eens naar de bioscoop en dat soort dingen. Ik dacht gewoon: waarom zou ik daar tijd aan verspillen? Er is zoveel te doen. Maar nu ik ouder ben, word ik sneller moe en vind ik het niet erg om te gaan zitten en een film te kijken. Ik vind het verfrissend en ik denk niet dat het per se slecht is. Maar tegelijkertijd hebben we in onze samenleving zoveel mogelijkheden voor amusement, dat we er bijna verslaafd aan zouden kunnen raken. Dat geldt vooral nu we videospellen en computers hebben en voortdurend online kunnen zijn met dingen die eerder vermakelijk dan productief zijn. Dat is een gevaar dat onze samenleving nu voortbrengt. Mensen vragen: wat is er mis mee als we genoeg kunnen verdienen om comfortabel van te leven door maar twintig of dertig uur per week te werken, en we vijftig uur per week besteden aan ons eigen vermaak? Wie zegt dat dat verkeerd is? We verdienen genoeg.

We verdienen genoeg om in ons eigen levensonderhoud te voorzien, als dat het enige is waarvoor we verantwoordelijk zijn. Maar als God ons veel vrije tijd heeft gegeven, als Hij ons in een positie heeft geplaatst waarin we niet veel hoeven te werken om in ons

eigen levensonderhoud te voorzien, betekent dit dat we meer gelegenheid hebben om werk te doen dat andere mensen helpt. We moeten ervoor oppassen dat we niet te veel tijd aan beuzelarij besteden.

Er kunnen momenten zijn waarop achteroverleunen, ontspannen en onszelf vermaken iets goeds is en ons zelfs nieuwe kracht geeft. Maar amusement is zo gemakkelijk toegankelijk, terwijl werk soms zo onaangenaam en onnodig lijkt. Tegenwoordig kunnen we namelijk geld verdienen zonder hard te werken, of zonder zo hard te werken als vroeger nodig was, dankzij machines en bedrijven waarmee geld wordt verdiend zonder dat daar veel werk voor nodig is. Er zijn multilevelbedrijven, en de mensen op de hogere niveaus verdienen met minder werk meer dan de mensen op de lagere niveaus, enzovoort.

Het is tegenwoordig zo gemakkelijk om in onze samenleving zo weinig mogelijk te werken om te overleven, en verder gewoon lui te zijn en amusement te zoeken. Dat is niet het beste wat christenen kunnen doen. Het is zelfs helemaal niet goed.

20

De luiaard verlangt maar werkt niet

In hoofdstuk 13, vers 4, staat:

Begerig is de ziel van de luiaard, maar tevergeefs, de ziel van de vlijtigen wordt echter verzadigd.

SPREUKEN 13:4

dat wil zeggen: van de luie man. De man die niet werkt, is niet noodzakelijkerwijs iemand die nergens naar verlangt. Hij verlangt net zo sterk naar spullen als de andere man. Hij is alleen te lui om eropuit te gaan en ze te bemachtigen, en hij is te lui om eropuit te gaan en ervoor te werken. Als iemand niet echt om spullen geeft, als iemand werkelijk tevreden is met een lage levensstandaard, dan ligt dit iets anders. De spreker volgt hier een Engelse vertaling waarin staat dat de ziel van de ijverige „rich” wordt;

het weergegeven Nederlandse vers spreekt van „verzadigd”. Hij neemt daarom aan dat de luiaard graag de levensstandaard zou hebben die een ijverig man heeft, maar dat hij die niet heeft. Hij verlangt ernaar, maar hij kan die niet bereiken.

Hij lijkt niet te beseffen dat die levensstandaard bereikbaar is voor iemand die hard werkt. Maar over hard werken valt met hem niet te onderhandelen. Het is niet iets wat hij zelfs maar bereid is te overwegen. Hij is een luiaard. Hij is lui. Hij wil zich niet inspannen. Er staan veel uitspraken in Spreuken die erop wijzen dat zulke mensen bestaan, mensen die eenvoudigweg geen enkele energie willen besteden. Soms staan daar een paar humoristische uitspraken over.

21

Lui werk laat alles vervallen

In hoofdstuk 18, vers 9, staat:

Ja, wie zich slap opstelt in zijn werk, die is een broeder van een aartsvernieler.

SPREUKEN 18:9

Dit is een werkende man. Dit is geen werkloze man. Hij werkt, maar hij is lui in zijn werk. Hij zal dus de kantjes ervan aflopen, langzaam werken, lange pauzes nemen, zich in gesprekken met de andere mensen op kantoor mengen en zo weinig gedaan krijgen als waar hij naar eigen inschatting mee weg kan komen.

De uitdrukking ‘is een broer van’ komt in enkele andere spreuken voor. Ze betekent ‘is nauw verwant aan’, of ‘is bijna hetzelfde als’, iemand die grote verwoesting aanricht. Een man die werkt, doet ongetwijfeld iets productiefs. Maar als hij dat op een luie manier doet, verschilt hij niet veel van iemand die niets positiefs tot stand brengt en die in feite dingen verwoest.

Je moet werken om de tweede hoofdwet van de thermodynamica te overwinnen. Dingen takelen af. Dingen hebben onderhoud nodig. Machines hebben onderhoud nodig. Gebouwen hebben onderhoud nodig. Alles heeft onderhoud nodig, want de

tweede hoofdwet van de thermodynamica zegt dat alles de neiging heeft te verslijten en af te takelen. Er is daadwerkelijk proactief werk nodig om te voorkomen dat dingen eenvoudigweg uit zichzelf te gronde gaan.

De persoon die lui is en niet hard werkt, biedt onvoldoende tegenwicht aan de tweede hoofdwet van de thermodynamica. Hij zou net zo goed aan de verwoesting kunnen bijdragen. Hij is een broer van iemand die verwoest. Hij verwoest niet proactief of doelbewust iets, maar hij werkt niet hard genoeg om de natuurlijke vernietigende krachten te overwinnen die altijd werkzaam zijn. Het uiteindelijke resultaat van zijn activiteit is dus dat dingen slechter worden in plaats van beter. Hij werkt niet hard genoeg om dingen te verbeteren, om tegen de tweede hoofdwet te strijden.

Je moet hard werken om te voorkomen dat je gazon vol onkruid komt te staan, dat je tuin door ongedierte wordt overwoekerd, dat je huis uit elkaar begint te vallen en dat de motor van je auto eerder verslijt dan nodig is. Je moet dingen onderhouden, anders gaan ze eenvoudigweg te gronde. Zo zit de werkelijkheid in elkaar. Dat zijn de wetten van de natuurkunde.

Daarom moet je ijverig zijn om de krachten te overwinnen die van nature tot vernietiging neigen. De man die lui is in zijn werk, boekt niet werkelijk vooruitgang tegen de vernietigende neiging van de natuur. Vergeleken met wat hij zou moeten zijn, verschilt hij daarom niet veel van iemand die actief dingen vernietigt. Hij zou op zijn minst de tweede hoofdwet van de thermodynamica moeten kunnen tegenwerken als hij harder werkte.

22

Niet werken door ongemak en slaapzucht

In hoofdstuk 20, vers 4, staat:

Vanwege de winter ploegt een luiaard niet, daarom zal hij bedelen in de oogst, maar dan is er niets.

SPREUKEN 20:4

De winter is geen aangename tijd om naar buiten te gaan. Het weer is niet mooi. Je wilt niet naar buiten om in de regen, de sneeuw of de kou te werken. Dus doet de luiaard dat niet. Op zulke momenten werkt hij niet. Maar wanneer hij voedsel nodig heeft, is het er niet voor hem, en dus loopt hij te bedelen. Hij plant niet goed vooruit.

In hoofdstuk 20, vers 13, staat:

Heb de slaap niet lief, anders wordt u arm, open uw ogen,
verzadig u met brood.

SPREUKEN 20:13

Met andere woorden: word wakker.

Soms houden we van slapen op een manier die niet zo verwerpelijk is. We raken gewoon zo afgemat en moe dat er nauwelijks iets verkwikkenders is dan in bed duiken en meteen in slaap vallen. We vinden dat gewoon heerlijk. Maar daar heeft hij het niet over. Hij heeft het over iemand die er waarde aan hecht zo veel mogelijk te slapen, die het gewoon prettig vindt om lui te zijn, in bed te blijven en nooit uit bed te komen. Die persoon is natuurlijk dezelfde als de luiaard die tot armoede vervalt.

Het is net als met de andere begeerten van het vlees: verlangen naar slaap, verlangen naar voedsel, verlangen naar drank, verlangen naar seks, verlangen naar slaap. Dat zijn dingen waar het lichaam naar verlangt. Het lichaam heeft slaap nodig. Het lichaam heeft rust nodig, en het lichaam heeft voedsel nodig, enzovoort. Maar van die dingen houden, in de zin dat je er waarde aan hecht, zal er misschien toe leiden dat je je er meer aan overgeeft dan volgens voorzichtigheid of gerechtigheid zou moeten.

23

De uitvluchten van de luiaard

Er staat een klein gedeelte in hoofdstuk 26 van Spreuken, de verzen 13 tot en met 16: vier spreuken achter elkaar over luiards. Ze zijn bedoeld om enigszins humoristisch te zijn, maar ze maken het punt wel duidelijk. Vers 13, hoofdstuk 26, vers 13:

Een luiaard zegt: Een felle leeuw op de weg, een leeuw op de pleinen!

SPREUKEN 26:13

Met andere woorden: „Ik wil niet naar buiten om te werken, want daarbuiten is gevaar.” Het is niet erg realistisch. Hij verzint flauwe smoesjes om niet te hoeven werken.

Er lopen maar heel zelden leeuwen op straat. Als je in de jungle woont, of als je destijds zelfs maar dicht bij de oever van de Jordaan woonde, waren er af en toe leeuwen. Maar gewoonlijk liepen ze niet over straat. Dat is behoorlijk ongewoon. Af en toe hoor ik op het nieuws dat er een poema is gezien op de parkeerplaats van ons winkelcentrum of ergens in Capitola. Toen ik in Idaho woonde, hoorde je soms over coyotes of wolven. Soms zie je een beer of een eland in de stad. In de staat Washington kwam een eland een universiteitsterrein op en doodde iemand. Elanden zijn gevaarlijke dieren om dichtbij te komen. Er zijn wilde dieren die af en toe ronddwalen in gebieden waar mensen wonen. Maar dat komt niet vaak voor. Het is zeldzaam.

De veronderstelling hier is dat dit niet waar is. Er loopt geen leeuw op straat. Zeggen dat de luiaard niet naar buiten gaat omdat daar misschien een leeuw rondloopt — nou, dat zou kunnen. Er zou ook een meteoriet op ons huis kunnen vallen terwijl we slapen, en als dat gebeurt, willen we niet in bed liggen. We kunnen maar beter uit bed komen, want er zou een meteoriet precies op het bed kunnen vallen waar wij liggen. Er bestaat altijd een mogelijkheid dat wat we doen gevaarlijk is, maar erg realistisch is dat niet.

Een luiaard verzint met andere woorden allerlei flauwe smoesjes en bedenkt elke reden die hij zich maar kan voorstellen om niet te werken. Hij gaat niet naar buiten om zijn werk te doen, omdat daar zomaar eens een leeuw zou kunnen zijn. Ik vermoed dat de kans daarop bijzonder klein is, hoewel de natuurwetten het niet uitsluiten. Er zou een leeuw op straat kunnen zijn. Soms lopen ze inderdaad de stad binnen, maar waarschijnlijk niet vaker dan één dag op een miljoen. Het gaat er dus over dat de luiaard elk mogelijk excuus vindt om niet aan het werk te gaan.

24

Humoristische beelden van luiheid

In vers 14 staat:

Zoals een deur op zijn scharnier draait, zo draait de luiaard zich om op zijn bed.

SPREUKEN 26:14

Hoe gaat dat dan? Een deur beweegt op haar scharnieren, maar verandert nauwelijks van positie. De luiaard komt niet erg ver bij zijn bed vandaan. Hij beweegt een beetje. Hij draait zich om in bed, maar hij komt niet uit bed. De deur zit nog steeds aan het deurkozijn vast. Ze gaat nergens heen. Door het scharnier kan ze bewegen. Ze verandert een beetje van positie, maar niet van plaats. Zo verandert ook de luiaard in zijn bed niet van plaats. Misschien draait hij zich om. Misschien brengt hij zelfs zoveel energie op. Hij spant zich niet erg in, maar misschien draait hij zich om als hij het moe wordt om op één zij te slapen. Maar hoe dan ook blijft hij in bed.

Vers 15:

Een luiaard steekt zijn hand in de schotel, maar is te moe om die weer naar zijn mond te brengen.

SPREUKEN 26:15

Hij zit aan tafel en strekt zijn hand uit naar zijn eten. Zijn hand gaat de schaal in om het eten te pakken, maar hij is zelfs te lui om zijn hand terug te brengen en het in zijn mond te stoppen. Hij zal verhongeren, omdat hij niet eens genoeg energie of ijver heeft om zichzelf te voeden. Dat wordt hier gesuggereerd.

Zo. In vers 16:

Een luiaard is in zijn eigen ogen wijzer dan zeven mensen die een verstandig weerwoord geven.

SPREUKEN 26:16

Ik kan veel mensen bedenken die in hun eigen ogen wijzer zijn dan zeven mannen die verstandig antwoord kunnen geven. Maar hier gaat het in het bijzonder over een luiaard. Een luiaard bedenkt allerlei geweldige redenen waarom hij vandaag niet aan het werk zou moeten gaan. Alleen mannen kunnen hem goede redenen geven waarom hij dat wel zou moeten doen, maar hij laat zich niet overtuigen. Hoeveel mannen hem ook goede redenen kunnen geven, hij laat zich eenvoudigweg niet overhalen om aan het werk te gaan.

25

De mens is gemaakt om te werken

Je kunt zien dat Salomo alleen maar afkeer voelt voor een luiaard. Dat komt natuurlijk doordat de luiaard het niet helemaal begrijpt. Hij begrijpt niet dat het leven om werk draait. Het draait niet alleen maar om geld verdienen, maar het draait wel helemaal om werk. Er zijn onderbrekingen van het werk. Er zijn nachten om te slapen. Er zijn momenten waarop het werk van de dag gedaan is en iemand gewoon van zijn gezin kan genieten, of van iets anders wat plezierig is en zelf geen werk is. Maar dat is alleen zodat hij voldoende kan herstellen om weer aan het werk te gaan wanneer het tijd is om dat te doen, want het leven is bedoeld om te werken.

God maakte Adam en Eva en plaatste hen in de hof om die te onderhouden, om de hof te onderhouden. Hij gaf hun werk te doen. Het was geen stressvol werk. Het was geen werk waarbij ze zweetten. Het was aangenaam werk, maar het moest nog steeds

gedaan worden. Blijkbaar maakte God de hof zo dat die een jungle zou worden als hij niet werd onderhouden. Daarom zette Hij er een paar tuiniers in. Hoewel het dus een prachtige omgeving was, aangenaam om in te leven en aangenaam om in te werken, was het toch een omgeving die werk vereiste.

Mensen zijn gemaakt om te werken. Als ze niet werken, en als ze hun tijd besteden aan het zoeken naar manieren om onder het werk uit te komen, worden ze uiteindelijk een last voor de samenleving of een last voor andere mensen. Daarom wekken ze afkeer op bij Salomo, en eerlijk gezegd bij ieder ander die hard werkt en ziet dat zij iedere keer dat ze de kans krijgen onder het werk uitkomen. We zullen op dit algemene onderwerp terugkomen terwijl we verdergaan in Spreuken.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Spreuken 18:11
- Spreuken 11:4
- Spreuken 11:28
- Spreuken 22:2
- Genesis 3:19
- Jesaja 55:2
- Spreuken 13:11
- Spreuken 14:4
- Spreuken 14:23
- Spreuken 15:27
- Spreuken 21:5
- Jakobus 4:13
- Spreuken 21:17
- Spreuken 30:8-9
- Efeze 4:28
- 1 Thessalonicenzen 4:9-12
- 2 Thessalonicenzen 3:10
- Spreuken 28:8

- Spreuken 28:19-20
- Spreuken 10:4
- Spreuken 12:11
- Spreuken 13:4
- Spreuken 18:9
- Spreuken 20:4
- Spreuken 20:13
- Spreuken 26:13
- Spreuken 26:14
- Spreuken 26:15
- Spreuken 26:16

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.